

lomu 19. stoletja in ob predstavnikih moderne, vendar tudi tu le ob Cankarju in Župančiču. Zatem naniza vrsto imen, omenja predstavnik ekspresionizma in socialnega realizma, časopise in napredno kritiko. Do bo med obema vojnama predstavi z vsemi najpomembnejšimi avtorji, potem pa na kratko oriše nov zagon literature v NOB in vrnitev v intimizem po končani vojni. Ustavlja se ob novih strujah in novih revijah ter našteje vrsto najnovejših avtorjev. Obširen in skrbno napisan sestavek je nabit z imeni in podatki, tako da daje zgoščeno, dovolj pregledno sliko slovenske literature in njenih najvidnejših predstavnikov. V njem najdemo tudi imena, ki v enciklopediji kot celoti niso bila upoštevana. Pod geslom slavistika je obdelana tudi jugoslovanska slavistika, ali bolje povedano jugoslovanska rusistika. Našteti je precej imen, vendar so pri vseh omenjene samo primerjalne študije; del, ki so temelj slovenske slavistike, pa sestavek ne omenja. Slovenski jezik je obravnavan pregledno od Brižinskih spomenikov do Prešerna, žal pa avtor pri oznaki pojma slovenski knjižni jezik ni upošteval najnovejših dognanj J. Riglerja, ki so spremenila pogled na njegov razvoj.

In še nekaj kritičnih pripomb. Pri Bevku je N. I. Kravcov zapisal za rojstni kraj »Zakojca v Gorice«; pri Vodniku najdemo dve napaki — najprej pri navedbi popolnega

naslova Ljubljanskih novic, nato pa še pri pesmi Ilirija oživljena. Pri Jenku in Kersniku so tiskovne napake v bibliografskih podatkih; tudi ni razumljivo, zakaj je avtor pri Kopitarju zapisal njegovo ime v ruski obliki. Napaki najdemo tudi pri omembi Levstikovega Popotovanja in pri Prežihu v zvezi z M. Boršnikovo.

Ponekod preseneča tudi razmerje med dolžino posameznih sestavkov.

Na koncu naj še omenim, da sta v enciklopediji dobila svoje mesto tudi S. Vraz in A. Grün. Pri Vrazu ni nikjer zapisano, da je bil slovenskega rodu, niso omenjene njegove slovenske pesmi, napačen pa je tudi podatek o rojstnem kraju. Hujši je spodrsrljaj redaktorjev enciklopedije pri A. Grünu, kjer nenadoma beremo za Ljubljano nemško obliko. Sicer pa moramo avtorici priznati tudi natančnost, saj pri navajanju del ni izpustila Grünovega prevoda slovenskih narodnih pesmi v nemščino.

Kljub nekaterim spodrsrljajem lahko zapišemo, da je slovenska književnost dobila pravo mesto v svetovni enciklopediji. Zlasti nekateri sestavki so kljub omejenemu prostoru napisani pregledno in dovolj natančno, da lahko služijo kot prva, zgoščena informacija o posamezniku ali o celoti.

Alenka Logar-Pleško
Filozofska fakulteta v Ljubljani

KJE SO MEJE PRAVOPISNIH NORM?

V zadnjem času se pojavlja v pedagoškem tisku pravopisni nered, ki najbrž izvira iz nejasno postavljenih zahtev v SP. Gre predvsem za rabo velike ali male začetnice pri raznih naštevanjih, za dvopičjem ali števnimi izrazi, na primer v točkah učnih priprav ali v dnevnikih redih vabil, zapisnikov ipd. Morda pa je le moje pedagoško in jezikovno znanje prešibko in ne razumem pravil, po katerih se ravna avtorji tekstov, ki jih bom obravnaval. Vsekakor bi rad dobil na to odgovor.

Začnimo pri Sodobni pedagogiki 9—10, 1971 in pri Prosvetnem delavcu, ki je začel objavljati priprave vzornih učnih ur. Da bi bile res vzorne vsestransko, ne samo metodično!

V Sodobni pedagogiki beremo na straneh 379 in 380 takole:

Učna tema: prislovi.

Učna enota: krajevni prislovi

Operativno določeni učni smotri: Učenci prepoznavajo izražanje s prislovi in ga ločijo od izražanja s samostalnikom s predlogom; pravilno postavljajo v stavkih vprašanja (kje, kam, kod) in odgovarjajo na ta vprašanja s samostojnimi stavki; pravilno uporabljajo dol in doli, gor in gori, noter in notri.

Oblika pouka: frontalna z elementi polprogramiranega pouka in z rabo responderja.

V prilogi Prosvetnega delavca pa je na 5. strani napisano takole:

RAZRED: 6. c

UČNI PREDMET: slovenski jezik

UČNA SNOV: Obravnava berila: Prežihov Voranc »Potolčeni kramoh«

UČNI SMOTER: Učenci spoznajo Prežihovo črtico »Potolčeni kramoh«

VZGOJNI SMOTER: Sočutje do človeka

UČNA METODA: a) Pogovorna, b) Metoda branja: tiho branje

Naj k temu dodam še nekaj pravil iz SP in SKJ 1, da se bomo lažje orientirali. SP 1962 pravi v & 34 tako: Z veliko začetnico se pišejo: 1. prve besede v stavku, 2. lastna imena oseb, živali in stvari.

V SKJ 1 pa piše na str. 97 naslednje:

1. Velika začetnica

A. Začetek samostojnega stavka (povedi)

Tu navadno ni posebnih težav, ker veliko začetnico uporabimo takoj v začetku pisanja, potem pa za piko, klicajem ali vprašajem s konca prejšnjega stavka.

In še SKJ 1 na str. 67: Stavek je vsako zaključeno sporočilo, ki ga v govoru nakazujemo z značilnim spustom ali dvigom glasu in s premorom, v pisavi pa s piko, klicajem in vprašajem.

Če ob ta pravila postavimo obe navedeni učni pripravi, potem nekje nekaj ni v redu. Ali nista enakovredni sporočili UČNI PREDMET: slovenski jezik in VZGOJNI SMOTER: Sočutje do človeka? Zakaj torej v prvem primeru za dvopičjem mala, v drugem pa velika začetnica? Ali celo tale primer, ko stoji velika začetnica za vejico: UČNA METODA: a) Pogovorna, b) Metoda branja. Izrazi Pogovorna, Metoda branja ipd. niso niti lastna imena niti naslovi, saj se v tem primeru celo smiselno in z obrazili neločljivo povezujejo s prvim delom UČNA METODA. V teh primerih velike začetnice ne začenjajo niti lastnih imen niti niso za piko, vprašajem ali klicajem. Kje je torej njihovo opravičilo? To velja seveda za vse navedene velike začetnice za dvopičjem v pripravi iz Prosvetnega delavca.

Nekoliko več opravičila bi morda našel kdo v pripravi iz Sodobne pedagogike, češ da gre za samostojen stavek v primeru »Operativno določeni smotri: Učenci prepoznajo...« Toda če je primer »Učna tema: prislovi« ena enota in je »Učna tema« sestavni del te enote, potem je tudi »Operativno določeni smotri« samo sestavni del in bi torej upravičeno pisali »Učenci...« z malo začetnico. Ali drugače povedano: če je »Učenci prepoznajo izražanje...« stavek, potem je tudi »prislovi« stavek, saj pravi SKJ, da »stavek je vsako zaključeno sporočilo.«

Morda pa so izrazi *učna tema*, *učni predmet*, *vzgojni smoter* ipd. le neki navezki, ki prislovno (prvič, drugič; a, b) zaznamujejo točke v razvrstitvi? V tem primeru bi za njimi pisali z veliko začetnico, če bi jih

zaradi preglednosti postavljali pred naslove ali pred samostojne odstavke (SP & 35). Toda kakšno vlogo ima potem dvopičje? In zakaj najdemo v dveh pripravah enkrat pretežno malo, drugič pa pretežno veliko začetnico?

Teh problemov morda ne bi načenjal, če ne bi bile učne priprave sestavni del dela vsakega prosvetnega delavca in tudi odraz njegove pismene kulture. Če mora učitelj vsak dan pisati učne priprave, je torej tudi upravičen do natančnih navodil, kako naj to dela.

Podobno je tudi z zapisniki in podobnim spisjem. V računskih zvezkih in knjigah srečujem tole dvojnost: »Odgovor: Na vozu je ostalo 127 kg sadja« in »Odgovor: na vozu je ostalo 127 kg sadja«. Podobno tudi za izrazoma sklep in račun. Ali gre morda tu za napoved in sledi dvopičju neke vrste premi govor, le da ni v narekovaju, ali gre celo za dva samostojna stavka? V prvem primeru ima torej dvopičje moč napovedi, opozorila. Če taki napovedi sledi stavek s povedkom, ga bomo pisali z veliko začetnico.

Pred seboj imam dva učbenika za slovenski jezik v srednjih šolah. V enem piše:

Dnevni red:

1. Odobritev zapisnika 132. seje.

3. Razno. (SKJ 3, str. 209)

V drugem pa:

Dnevni red

1. odobritev zapisnika zadnje seje

4. razno (Jez. vad. z berilom za pokl. šole Vere Remic-Jager, str. 302)

Kako je z ločili in začetnico? Vse kaže, da bo pol generacije pisalo tako, druga polovica pa drugače. Mislim, da bi se bilo treba enotno odločiti, če so točke dnevnega reda ipd. le deli stavka pri naštevanju ali pa so to samostojni odstavki oziroma naslovi. V prvem primeru bi torej pisali z malo začetnico, v drugem pa z veliko. Vendar menim, da bi morali ob koncu točk postavljati vejico ali podpičje, če gre za naštevanje v istem stavku, katerega bi začeli z uvodnim izrazom Dnevni red:. Če pa gre za naslove ali samostojne stavke, jih ob koncu ločimo s piko. To velja tudi za oba obravnavana primera učnih priprav.

Takih pravopisnih problemov je še več, še posebej v raznih vprašalnikih. Pravopisna določila o rabi velike ali male začetnice in ločil pa v glavnem niso nikjer podrobneje obdelana v to smer. Zato ni dvoma, da bi bilo treba te in take nejasnosti odpraviti.

Jože Lipnik

Zavod za šolstvo SRS v Celju